

خرده فرهنگهای انحرافی، امنیت و ضرورتها

«ولتكن منكم امة يدعون الى الخير و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر و اولئك هم المفلحون»، «و باید از شما مسلمانان خلق را به خیر و صلاح دعوت کنند و مردم را به نیکوکاری امر و از کارهای بد و ناشایست نهی نمایند و اینان واسطه هدایت خلق و خود رستگاراند».

آیه ۱۰۴ سوره آل عمران

◀ پدیده تشکیل گروههای منحرف از ارزشها و هنجارهای جامعه، تهدیدی علیه جوامع انسانی بشمار می‌رود. پدیده انحراف و گرایش به آن، آنگاه که به صورت جمعی و سازمان یافته درآید و صورت و شکل خرده فرهنگ ویژه‌ای به خود بگیرد، نظم و سازگاری و در نهایت امنیت هر جامعه‌ای را با خطر بنیادی مواجه خواهد نمود. به همین دلیل ضرورت تدوین راهبرد و رهیافتهای کاربردی بر پیشگیری، درمان و مبارزه با آن امری حیاتی است و بر حکومت و دست اندرکاران فرهنگ و امنیت کشور لازم است که چاره اندیشی نمایند.

هر چند خاستگاه و فضای نشو و نمای پدیده خرده فرهنگهای منحرف به شکل نوین آن، جهان غرب و کشورهای صنعتی و توسعه یافته بوده واز پیامدهای دوره مدرنیته و مدرنیزاسیون بشمار می‌رود. اما از آنجا که غرب در کنار صدور تولیدات صنعتی و سخت‌افزاری به صدور کالاهای فرهنگی و نرم‌افزاری نیز دست می‌یازد از این روی بسیاری از جوامع توسعه نیافته و یا در حال توسعه در معرض هجوم این پدیده‌های غربی هستند. پژوهشها و مطالعات انجام شده^(۱) نشان می‌دهد که

پیامد سریع و قطعی خرده فرهنگهای منحرف گسست اعضاء آن از ارزشها و هنجارهای جامعه بوده و به پدید آمدن رفتارهای موهن و ویژه‌ای می‌انجامد که باورهای اساسی جامعه را تهدید کرده، نظم اجتماعی و ساختار امنیتی آن را دچار چالش اساسی می‌نماید.

(خرده فرهنگ منحرف، گروهی از منحرفان را در بر می‌گیرد که سبک زندگی یکسانی دارند و پیوسته با یکدیگر در تماسند، به همدیگر یاری می‌رسانند، و ضمن شرکت در فعالیتی که جامعه بزرگتر آن را انحراف‌آمیز می‌انگارد به خرده فرهنگشان وفا دارند). معتادان، دسته‌های تبهکار، خودفروشان و جیب برهای حرفه‌ای نمونه‌هایی از این خرده فرهنگها را تشکیل می‌دهند. خرده فرهنگهای منحرف با حمایت از اعضایشان در برابر جامعه بزرگتر، تأیید رفتار و حرمت قائل شدن برای آنها، آموزش دادن به آنها (در حل مسائشان در امر تطبیق با سبک زندگی متفاوت)، به اعضایشان یاری می‌رسانند^(۲).

پیامدهای خرده فرهنگ انحرافی

با توجه به آنچه گفته شد به برخی از پیامدهای مهم اجتماعی و امنیتی این پدیده به صورت مجمل اشاره می‌گردد.

۱- جامعه‌گریزی (Unti-Socialization)

جامعه‌شناسان و آسیب‌شناسان اجتماعی، هماهنگی و نظم اجتماعی را معلول توفیق یک جامعه در جامعه پذیری اعضاء و بقای جامعه را منوط به یگانگی آن می‌دانند، در حالیکه ثمره قهری وجود خرده فرهنگهای انحرافی و معارض، گسست و انقطاع از جامعه بزرگتری است که این گروهها در آن به زیست خود ادامه می‌دهند. و در واقع اعضاء چنین گروههایی هر چند مجبور به زندگی در جامعه خود هستند ولی بیشتر به حالت اجتماعات و گروههای فرقه‌ای عمل می‌کنند. به همین دلیل این پدیده در کنار

سایر عوامل اجتماعی، نقش اساسی در جامعه‌گریزی و ناسازگاری با نظم اجتماعی و نهایتاً شیوع رفتارهای نابهنجار دارد.

۲- تغییر و استعاله تدریجی ارزشها:

از جمله پیامدهای بسیار خطرناک این گروه‌های منحرف، نقش آنها در جابجایی و تغییر ارزشها و هنجارهای جامعه است. بی توجهی به ارزشهای اصیل انسانی و هویت ملی، جایگزینی ارزشهای منحط و غیرانسانی و تهدید بنیان فرهنگی و روانی خانواده و جامعه نمره اجتناب‌ناپذیر این خرده فرهنگهای انحرافی است. و چنانچه ذکر شد هر چند این پدیده هویت غربی دارد و بیشتر مشکل و مسئله کشورهای صنعتی است ولی با قدری تأمل، روند آهسته و تدریجی تکوین و رشد چنین خرده فرهنگهایی و اثرات بسیار ناپسند آن را در جامعه خودمان به خوبی می‌توان دریافت.

آماري که این روزها از وقوع جرایم و انحرافات با مختصات غیر بومی و بیشتر سازگار با فرهنگ جوامع غربی، در کشور ما انتشار می‌یابد، نشان دهنده رسوخ و نفوذ چنین پدیده‌هایی است.

در این خصوص می‌توان به روند فرار دختران از خانه اشاره داشت که هر چند متأثر از عوامل متفاوتی است که در جای خود باید مورد پژوهش قرار می‌گیرد ولی تردیدی نیست که بی ارتباط با پیدایش و تأثیرپذیری از این خرده فرهنگهای انحرافی نمی‌باشد.

۳- اخلال در امنیت و تخریب نظم اجتماعی

نمره دیگر وجود این پدیده‌های انحرافی، قانون شکنی، تخریب نظم اجتماعی و بالمآل، اخلال در امنیت جامعه است. در این خصوص می‌توان به خرده فرهنگهای انحرافی نظیر اراذل و اوپاش، تبهکاران و سارقین سازمان یافته و بعضاً مسلح و... اشاره داشت که از عوامل اصلی تزریق خشونت، سلطه رعب و وحشت و نهایتاً غلبه احساس

فقدان امنیت در جامعه است. ضمناً نقش این گروه‌های منحرف در شورش‌های اجتماعی تردیدناپذیر است و در صورتیکه فضای مساعدی پیدا شود این گروه‌ها در نقش آشوبگران اجتماعی فعال خواهند شد. در این خصوص می‌توان به عنوان نمونه به حضور فعال این عناصر در آشوب‌های هیجده تیرماه ۱۳۷۸ تهران اشاره داشت.

ضرورت‌ها و پیشنهادات:

با توجه به گفتار فوق و مسری بودن این پدیده و برای اتخاذ روش مناسب در مواجهه با آن پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

(۱) حکومت و دولت جمهوری اسلامی ایران از باب مسؤولیت خطیر کشورداری و مبارزه با منکرات و مفساد اجتماعی و دفاع از ارزش‌ها و هنجارهای جامعه این مسئله را، مورد توجه جدی خود قرار دهند و به چاره‌اندیشی اساسی بپردازند.

این مهم زمانی اهمیت مضاعف می‌یابد که توجه داشته باشیم، حکومت و جامعه مادی‌نوی است و به تعبیر متفکر مسلمان پاکستانی مودودی، در چنین حکومتی «دولت علاوه بر وظیفه تأمین معیشت و دفاع از کیان سرزمین اسلامی، متولی اخلاق و امنیت روانی جامعه نیز هست»^(۳) بنابراین کم توجهی به این پدیده و یا خدای ناکرده غفلت از آن به منزله بر زمین ماندن وظیفه خطیر امر به معروف و نهی از منکر در پیکره جامعه اسلامی است.

(۲) بر پژوهشگران علوم اجتماعی و جامعه‌شناسان و آسیب‌شناسان اجتماعی فرض است که با رویکرد علمی - پژوهشی، این پدیده را در مرکز مطالعات جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه خود قرار داده و به تبیین آن بپردازند. بدیهی است در این میان نقش علمای بصیر دینی که حافظان امنیت فکری و روانی جامعه هستند، بسیار برجسته است و اینان باید بر اساس رهیافتهای دینی به تعمیق ارزشهای اصیل انسانی و اسلامی در جامعه همت گماشته و نگاهبان عفت و شرف و هویت اصیل

جامعه در مقابل رستنی‌های هرزی باشند که طراوت، سلامت و شادابی آن را تهدید می‌کند.

۳) و اما پلیس به عنوان نماد و مظهر اقتدار ملی و مسؤول امر به معروف و نهی از منکر از جانب حکومت، نمی‌تواند به هر دلیلی در مقابل چنین پدیده‌هایی از خود سلب مسؤلیت کند. پلیس جمهوری اسلامی ایران می‌باید فعالانه با این پدیده انحرافی و معارض برخورد نماید و ضمن ارتباط هر چه بیشتر با نخبگان فکری و فرهنگی جامعه و بهره برداری از نتایج مطالعات و پژوهشهای نهادهای مربوط، با قاطعیت با باندهای مخوف و معارض و منحرفی که با آگاهی و راهبرد مشخص و به صورت شبکه‌ای به تخریب بنیان ارزشی و هنجاری جامعه مشغول هستند به مقابله برخیزد. ▶

و ما توفیقی الا بالله

مدیر مسؤول

پی‌نویس:

- ۱- صارمی - خرده فرهنگهای انحرافی - ناشر دانشگاه علوم انتظامی.
- ۲- ستوده، هدایت اله، «مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی اجتماعی» ناشر آوای نور، چاپ اول ص ۳۶ و ۳۷.
- ۳- شریف م - تاریخ فلسفه اسلامی (مقاله تفکر سیاسی و اقتصادی در قرآن) ناشر: نشر دانشگاهی ص ۲۰۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی